

KLİNİK HEMŞİRELERİ GÖZÜYLE ÖĞRENCİ HEMŞİRELER*

Ayla ÜNSAL**
Sebahat GÖZÜM**

Döndü KOÇAK***
Gülay İPEK***
Hülya UYGUR***

ÖZET

Öğrenci eğitimine planlı ya da plansız olarak katılan hemşirelerin klinik uygulamaların işleyişini ve öğrenciyi algılama durumlarının ve önerilerinin bilinmesi uygulama ortamlarının daha iyi planlanabilmesi için önemlidir. Bu çalışma, hemşirelik eğitimi için uygulamaya çıkılan kliniklerde görev yapan hemşirelerin; öğrenci hemşirelere ve onların klinik uygulamalarının işleyişine ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile yapılmıştır. Tanımlayıcı olarak planlanan çalışmanın verileri Ocak-Şubat 2002 tarihleri arasında toplanmıştır. Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulunun klinik uygulama alanlarında görev yapan hemşirelerden (149), bu tarihlerde 07⁰⁰-16⁰⁰ vardiyasında çalışan, izinli olmayan ve araştırmaya katılmayı kabul eden 90 (% 60.4) hemşire araştırma kapsamına alınmıştır. Hemşirelerin görüş ve önerilerine ilişkin sorular genellikle açık uçlu soru formunda hazırlanmış, yanıtlar literatür dikkate alınarak araştırmacılar tarafından içeriğine göre sınıflandırılarak kodlanmıştır. Veriler bilgisayar ortamında frekans olarak değerlendirilmiştir. Araştırmanın sonucunda; klinik hemşirelerinin % 67.7'si 4. sınıf öğrencileri ile çalışmaktan memnun olduklarını, % 73.3'ü öğrencilerin rotasyon değişimlerinin "ayda bir" olması gerektiğini, % 70.0'i öğrencilerin kliniğin işleyişini olumlu etkilediğini, % 48.9'u öğrencilerle iletişimlerinin olumlu olduğunu belirtmişlerdir. Klinik hemşirelerin % 80.0'i öğrencilerden tedavi ve takibe yardım etmeleri konusunda beklentilerinin olduğunu, % 93.3'ü ise öğrencinin öğrenmeye açık ve istekli olma gibi özelliklere sahip olması gerektiğini ifade etmişlerdir. Uygulamalı öğretimde klinik hemşirelerinden daha fazla destek almak için akademisyen hemşirelerin klinik hemşirelerinin algı ve önerilerini dikkate alması ve klinik uygulamaya ilişkin birlikte plan yapmalarının öğrencinin uygulamalı öğrenimine olumlu yansıtacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Klinik hemşireler, uygulamalı öğretim, görüşler, öğrenci hemşireler

ABSTRACT

Student Nurses In Clinic Nurses Opinions

Both the way the nurses directly or indirectly involved in the process of student's training perceive the working of the clinical applications and the students their suggestions should be learned in order to make a better planning of application environments. This study was carried out on the nurses working at clinics for Nursing Applications to get their views on the student nurses and on the way their clinical applications work. The data of the study planned as descriptive were collected in January-to-February 2002 of the (149) nurses working in the clinical application fields of Nursing School, Atatürk University, 90 nurses (60.4 %) were included in our study who worked in the 07.00 -- 16.00 shift, who were not off duty and who agreed to participate in the study. The questions concerning the nurses' views and suggestions were generally prepared in an open-ended question form, and the answers were coded by considering the literature to classify them according to their content. The data were loaded onto computer programme and the data were evaluated as the frequency. As a result of the study, % 67.7 of nurses stated that they were pleased to be working with the last-year students; 73.3 % maintained that the rotation shift of the students should be once a month; % 70.0 said that their contact and communication would have a positive effect on the working of the clinic; % 48.9 reported that they had a positive and useful communication with the students. On the other hand, % 80.0 of the nurses pointed out that they had some expectations that students should aid in treatment and follow-up procedures while 93.3 % stated that students should be willing to learn as well as open to learning. It is believed in the light of the present conclusions that to get more support from the clinic nurses in the applied training, academic nurses should take into consideration the perception and suggestions of the clinic nurses, and even that their collaborative planning for the clinical application will be positively reflected on the applied training of the students.

Key Words: Clinic nurses, applied education, opinions, student nurses

*Bu çalışma 2002 yılında GATA'da yapılan I. Ulusal Hemşirelik Öğrenci Kongresi'nde sözel bildirimler dalında 3. lük ödülü almıştır.

**Atatürk Üniv. HYO Öğretim Elemanları

***Atatürk Üniv. HYO 4. Sınıf Öğrencileri

GİRİŞ

Uygulama alanları, kendi normları, değerleri ve grup anlayışları olan ortamlar olmaları nedeni ile öğrencilerin mesleki sosyalizasyon süreçlerini yaşadıkları yerlerdir. Öğrenciler bu süreç içinde, bir ekip üyesi olarak çalışabilme, iletişim kurabilme, problem çözme, karar verme, zamanı iyi kullanma ve işlerini organize etme gibi becerileri de kazanmaya çalışırlar. Böylece, öğrenciler hasta gruplarına hemşirelik prensiplerini uygulayabilir, hemşirelik uygulamalarında yeterlilik kazanabilir ve hemşirelik rolü ile bütünleşebilirler (Özgür, Karaaslan, Kılıç 1998). Bu nedenle, uygulama alanlarının uygunluğunun ve burada çalışan sağlık ekibi üyeleri ile öğrenci arasında yaşanan birlikteliğin eğitim ve öğretim açısından önemi büyüktür.

Sağlık hizmetleri tedavi ve bakım ağırlıklı verildiğinden öğrenci hemşireler sağlık ekibi üyelerinden hekimlerle ve hemşirelerle daha sık iletişimde bulunmaktadır. Eğitiminin önemli bir bölümünü klinik uygulamayla geçiren hemşirelik öğrencileri, bu öğrenim yaşantılarında en fazla klinik hemşireleriyle birlikte çalışmaktadırlar. Dolayısıyla klinik hemşirelerinden öğrencinin klinik uygulamasına yardımcı olmaları beklenmektedir.

Hemşirelik eğitiminde öğrencilerin klinik eğitimlerinin eğiticileri tarafından yürütülmesinin yanı sıra, klinik hemşirelerinin de öğretime destek vermesi ve öğrencilere rehberlik etmeleri uzun yıllardır pek çok ülkede yararlanılan bir yöntemdir (Bayık, Altıntop 1999).

Ülkemizde klinik hemşirelerinin öğrenci eğitimi ve öğretimine destek ve katılımları tamamen isteğe bağlıdır. Bu konuda hemşirelerin formal bir sorumlulukları yoktur. Bu yasal boşluk eğitici/klinisyen/öğrenci hemşireler arasındaki etkileşimi, okul-kurum işbirliğini ve eğitimi olumsuz etkilemektedir. Hemşireler uygun eğitim ortamı sağlama ve uygulamalı eğitime katkıda bulunma konusunda sorumluluk almalıdırlar. Çünkü hemşirenin öğrenci eğitimindeki sorumluluğu dört temel işlevi arasında gösterilmiştir (Uyer 1981, Karanisoğlu 1990, DSÖ 1991, Bayık, Altıntop 1999).

Öğrenci eğitimine planlı ya da plansız olarak katılan hemşirelerin klinik uygulamaların işleyişine ve öğrenciye ilişkin algılama ve önerilerinin bilinmesi daha iyi uygulama ortamlarının planlanması için önemlidir.

Aynı mesleğin mensupları olan, fakat farklı rolleri üstelenen klinisyen ve akademisyen hemşireler ile hemşire adayı öğrencilerin bilgi, beceri transferi yaparak ve birbirlerini anlayarak koordineli bir şekilde çalışmalarını mesleki gelişme açısından da önemlidir.

Hemşirelik eğitiminde klinik uygulamalar eğitim ve öğretim açısından olduğu kadar klinikteki hemşirelik işleyiş açısından da oldukça önemlidir. Öğrenciye klinik uygulamalar sırasında teorik derslerde öğrendiği bilgileri uygulamaya aktarabileceği mesleki beceriler kazandırılır. Öğrenciler mesleki becerilerini geliştirirken aynı zamanda klinikteki işleyiş ve hemşirelik bakımına da iş gücü olarak katkı sağlamaktadırlar. Klinik uygulamalarda öğrenci hemşireler ile klinikteki görevli mezun hemşireler arasında sürekli bir iletişim ve etkileşim vardır; ancak her iki grubun gerek klinik uygulamalardan gerekse birbirlerinden beklentileri farklıdır. Eğitim ve öğretim açısından klinik uygulamaların amacı; öğrencilerin, hastalara fiziksel, duygusal ve sosyo-kültürel yönden kapsamlı ve planlı hasta bakımı vermeyi öğrenmesidir. Klinikte görevli hemşire açısından klinik uygulamaların amacı ise; hastaların bakımının tam ve kesintisiz bir planla yürütülmesi ve klinik işleyişin uygulamalardan olumsuz etkilenmeyecek şekilde sürdürülmesidir. Bu açıdan klinik uygulamalardan farklı beklentileri olan bu iki grubun birbirinden olabildiğince yarar sağlayabilmeleri için, uygulamaya yönelik hedeflerini, beklentilerini karşılıklı bilmeleri, ekip anlayışı içinde yardım edici ve olumlu bir iletişimle çalışmalarını gereklidir (Fadıloğlu ve ark. 1997).

Hemşirelik eğitim ve öğretiminin kalitesi açısından büyük bir önemi olan bu iki grubun (klinik hemşireleri-öğrenci hemşireler) birbirleri hakkındaki görüşleriyle ilgili olarak 2000 yılında yapılan "Hemşirelik öğrencileri gözüyle klinik hemşireleri" isimli çalışma (Gözüm ve ark. 2000) ile öğrencilerin

hemşirelere ilişkin algıları değerlendirilmiştir. Hemşirelerin öğrencilere ilişkin algılamalarının bilinmesi bu iki grup arasında yaşanan ve yaşanabilecek problemleri çözebilecek açısından yarar sağlayacaktır. Bu çalışma, hemşirelik eğitimi için uygulamaya çıkılan kliniklerde görev yapan hemşirelerin; öğrenci hemşirelere ve onların klinik uygulamalarının işleyişine ilişkin görüşlerini belirlemek amacı ile yapılmıştır.

GEREÇ VE YÖNTEM

Tanımlayıcı olarak planlanan çalışmanın verileri Ocak-Şubat 2002 tarihleri arasında toplanmıştır. Bu çalışma, Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu öğrencilerinin klinik uygulamalarının yapıldığı Atatürk Üniversitesi Aziziye ve Yakutiye Araştırma Hastanelerinde gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın yürütüldüğü hastanelerde öğrenci uygulamaları 08⁰⁰-16⁰⁰ saatleri arasında yapılmaktadır. Her uygulamalı dersin rotasyon süresi dersi alan öğrenci ve uygulamada rehberlik edecek öğretim elemanı sayısına göre değişmektedir. Kliniklerdeki öğrenci sayısı en az 1 en fazla 12, rotasyon süreleri en az 2 en fazla 6 hafta arasında değişmekte ve klinik uygulamalarda öğrenciler hasta merkezli çalışmaktadır. Her öğretim dönemi öncesinde ilgili hastane yöneticilerinden yazılı izin alınırken, klinik uygulama alanlarının hemşireleriyle de informal olarak görüşülmektedir.

Araştırmanın yürütüldüğü hastanelerde hemşireler 08⁰⁰-16⁰⁰, 15⁰⁰-24⁰⁰, 23⁰⁰-08⁰⁰ saatleri arasında, vardiya sistemine göre ve iş merkezli çalışmaktadırlar. Öğrencilerin uygulamaya çıktığı alanlarda toplam 149 hemşire görev yapmaktadır. Bu hemşirelerden araştırmanın yürütüldüğü tarihlerde izinli ve raporlu olduğu için (20), sürekli gece vardiyasında çalıştıklarından dolayı öğrenci hemşirelerle hiç çalışma deneyimi yaşamadığı için (21), vakitsizlik (13) ve işe yeni başlama (5) gibi nedenlerle araştırmaya katılmayı kabul etmediği için toplam 59 hemşire araştırmaya dahil edilmemiştir. Öğrencilerle çalışma

deneyimi olanlarla görüşebilmek için, en az 6 ay iş deneyimi olan hemşireler araştırmaya dahil edilmiştir. Böylece araştırma geriye kalan 90 hemşire (evrenin % 60.4'ü) ile yürütülmüştür.

İlgili hastanelerin yönetici ve servis sorumlu hemşireleriyle yapılan bir ön görüşme sonrasında hazırlanan soru formu 18 sorudan oluşmaktadır. Soruların 5'i hemşirelerin tanıtıcı özelliklerine, 6'sı hemşirelerin öğrencilerin klinik uygulamalarına ilişkin görüşlerine, 7'si ise hemşirelerin öğrencilere ilişkin belli konulardaki fikirlerine yöneliktir. Hemşirelerin görüş ve önerilerine ilişkin sorular genellikle açık uçlu soru formunda hazırlanmış, yanıtlar literatürler (Yazıcı, Aslan 1997, Fadiloğlu ve ark. 1997, Çinpolat, Yavuz 2000) dikkate alınarak araştırmacılar tarafından içeriğe göre sınıflandırılarak kodlanmıştır.

İlgili hastanelerin yöneticilerinden yazılı, hemşirelere açıklama yapıldıktan sonra sözel izin alınmasından sonra araştırma verileri toplanmaya başlanmıştır. Veriler yüz yüze görüşme tekniği kullanılarak toplanmış ve her bir hemşire ile görüşme yaklaşık 20 dakika sürmüştür. Hemşirelerin klinik uygulama ve öğrencilere ilişkin görüşlerini belirlemek amacıyla hazırlanan soru formu 10 hemşireye ön uygulama yapılmıştır. Ön uygulama sonrasında soru formu üzerinde hiçbir değişiklik yapılmadığı için, ön uygulamadan elde edilen veriler araştırmaya dahil edilmiştir.

Veriler bilgisayar ortamında frekans olarak değerlendirilmiştir.

BULGULAR

Araştırma kapsamındaki klinik hemşirelerin % 70.0'inin 20-25 yaş grubunda, % 48.9'unun Sağlık Meslek Lisesi mezunu olduğu, % 67.8'inin 6 ay-5 yıllık zaman dilimleri süresince hemşirelik yaptıkları, % 45.6'sının dahiliye kliniklerinde ve % 70.0'inin de servis hemşiresi olarak görev yaptıkları belirlenmiştir (Tablo 1).

Tablo 1. Hemşirelerin Tanıtıcı Özellikleri

Tanıtıcı Özellikler (N=90)	Sayı	%
Yaş		
20-25	63	70.0
26-31	17	18.9
32-37	10	11.1
Mezun Olduğu Okul		
Sağlık Meslek Lisesi	44	48.9
Ön Lisans	28	31.1
Lisans	18	20.0
Çalışma Yılı		
6 ay – 5 yıl	61	67.8
6 yıl – 11 yıl	19	21.1
12 yıl ve üzeri	10	11.1
Çalıştığı Klinik		
Dahiliye	41	45.6
Çerrahi	28	31.1
Pediyatri	18	20.0
Yönetim	3	3.3
Görev Konumu		
Servis Hemşiresi	63	70.0
Sorumlu Hemşire	18	20.0
Yoğun Bakım Hemşiresi	6	6.7
Yönetici Hemşire	3	3.3

Klinik hemşirelerinin % 70.0'i öğrenci hemşirelerin kliniğin işleyişine olumlu etkilediklerine ilişkin görüşler belirtmişlerdir. Klinik hemşirelerine öğrencilerin klinik uygulamalara çıkmalarındaki amaçları sorulduğunda; bu soruya hemşirelerin % 95.5'i "teoriği pratiğe dönüştürmek", % 72.2'si "çalışma ortamını tanımak", % 15.5'i ise "bizlere yardımcı olmak" şeklinde yanıt vermişlerdir.

Klinik hemşirelerinin % 67.7'si 4. sınıf, % 50.0'si 3. sınıf, % 18.8'i 2. sınıf ve sadece % 5.5'i ise 1. sınıf öğrenci hemşirelerle çalışmaktan memnun olduklarını, % 73.3'ü

öğrencilerin klinik rotasyon değişim sürelerinin "ayda bir" olması gerektiğini belirtmişlerdir. Hemşirelerin % 97.8'i klinik uygulama saatlerinin "08⁰⁰/16⁰⁰" gündüz mesaisi içerisinde yer alması gerektiğine ilişkin görüş bildirmişlerdir (Tablo 2).

Hemşirelerin çalıştıkları kliniklere göre, klinikte bulunmasını istedikleri öğrenci sayısı ortalaması Tablo 3'de gösterilmiştir. Buna göre; hemşireler yönetim dersi uygulaması hariç kliniklerde ortalama 6.78±3.47 öğrenci hemşire olmasını istemektedir. Yönetici hemşireler uygulama alanında 4.00±1.00 öğrenci hemşire istemektedirler.

Tablo 2. Hemşirelerin Öğrencilerin Klinik Uygulamalarına İlişkin Görüşleri

Klinik Uygulamaya İlişkin Hemşirelerin Görüşler (N=90)	Sayı	%
Öğrencilerin Klinik İşleyişi Etkileme Durumu		
Olumlu etkiliyor	63	70.0
Olumsuz etkiliyor	5	5.6
Etkilemiyor	22	24.4
Öğrencilerin Klinik Uygulamaya Çıkma Amaçları		
--Teorîği pratiğe dönüştürmek	86	95.5*
--Çalışma ortamını tanımak	65	72.2*
--Hemşirelere yardımcı olmak	14	15.5*
Hemşirelerin Çalışmaktan Memnun Oldukları Sınıf		
1. sınıf	5	5.5*
2. sınıf	17	18.8*
3. sınıf	45	50.0*
4. sınıf	61	67.7*
Olmasını İstedikleri Rotasyon Değişim Süresi		
Her hafta	2	2.2
2 haftada bir	3	3.3
3 haftada bir	16	17.8
Ayda bir	66	73.3
Hiç değişmesin	3	3.3
Öğrenci için İstedikleri Uygulama Saati		
08:00 / 16:00	88	97.8
08:00 / 16:00 – 24:00 / 08:00	2	2.2

*Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler N'e (90) göre alınmıştır.

Tablo 3. Hemşirelerin Çalıştıkları Kliniklere Göre Klinikte Bulunmasını İstedikleri Ortalama Öğrenci Sayısı

Klinikler	n	\bar{X}	SS
Dahiliye Klinikleri	41	6.98	3.4
Cerrahi Klinikleri	28	6.93	3.9
Pediyatri	18	6.61	3.0
Yönetim	3	4.00	1.0
TOPLAM	9	6.79	3.5

Hemşirelerin % 5.6'sının hasta bakımı ve tedavisinde öğrenci hemşireye "hiç güvenmediği" belirlenmiştir. Bazen ya da hiç güvenmeyen hemşirelerin güvenmeme nedenlerine bakıldığında yanıtlar; % 76.1'i "teorik bilgileri yeterli ama uygulamada sorunları var", % 38.8'i "özgüvenleri eksik", % 16.4'ü "teorik bilgileri yetersiz", % 11.9'u "onları çok iyi tanımıyorum" şeklindedir. "Teorik bilgileri yeterli ama uygulamada sorunları var" diyen grup, açıklama olarak "öğrenci gruplarının kalabalık olması ve dolayısıyla herkese eşit uygulama fırsatının doğmaması", "not korkusu ve dolayısıyla heyecan", "özgüvenleri eksik" diyen grup, açıklama olarak "sınıf ayırımı olmaksızın kişisel özelliklere bağlı", "teorik bilgileri yetersiz" diyen grup, açıklama olarak "teorik bilgi

fazlaca verildiği için yeterli oranda uygulamaya zaman ayrılmıyor" şeklinde ifadelerde bulunmuşlardır. "Onları çok iyi tanımıyorum" diyen grup ise, bu konuda herhangi bir açıklamada bulunmamıştır (Tablo 4).

Hemşirelerin öğrencilerin fiziksel görünümüne ilişkin görüşleri incelendiğinde; % 4.4'ünün üniformalarının temizliği, % 7.8'inin üniformalarının uygunluğu ve yine aynı oranda kişisel hijyenleri konusundaki düşünceleri olumsuzdur (Tablo 5).

Klinik hemşirelerine göre; öğrenci hemşirelerin en olumlu iletişim kurdukları grupların başında hastalar (% 60.0) ve daha sonra da klinik hemşireleri (% 48.9) gelirken, en olumsuz iletişim yaşadıkları grupların başında hekimler (% 24.4) ve öğretmen elemanları (% 22.2) gelmektedir (Tablo 5).

Tablo 4. Hemşirelerin Hasta Bakımı ve Tedavisinde Öğrenciye Güvenme Durumuna İlişkin Görüşleri

Güvenme Durumuna İlişkin Görüşler	Sayı	%
Güvenme Durumu (N=90)		
Güveniyor	23	25.6
Bazen güveniyor	62	68.9
Hiç güvenmiyor	5	5.6
Bazen ya da Hiç Güvenmeyenlerin Güvenmeme Nedenleri (n=67)*		
--Teorik bilgi yeterli ama uygulamada sorunlar var	51	76.1
--Öğrencilerin özgüveni eksik	26	38.8
--Teorik bilgi yetersiz	11	16.4
--Öğrencileri iyi tanımıyorum	8	11.9

* Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler n'e (67) göre alınmıştır.

Tablo 5. Hemşirelerin Öğrencilerin Fiziksel Görünümleri ve İletişim Durumlarına İlişkin Görüşleri

Hemşirelerin Görüşleri (N=90)	OLUMLU		KISMEN OLUMLU		OLUMSUZ	
	Sayı	%*	Sayı	%*	Sayı	%*
Öğrencilerin Fiziksel Görünümleri						
--Üniformanın temizliği	52	57.8	34	37.8	4	4.4
--Üniformanın uygunluğu	44	48.9	39	43.3	7	7.8
--Kişisel hijyen	52	57.8	31	34.4	7	7.8
Öğrencilerin İletişim Durumları						
--Klinik hemşireleri ile	44	48.9	43	47.8	3	3.3
--Öğretim elemanları ile	28	31.1	42	46.7	20	22.2
--Hekimler ile	30	33.3	38	42.2	22	24.4
--Sağlık ekibi üyeleri ile	33	36.7	47	52.2	10	11.1
--Hastalar ile	54	60.0	34	37.8	2	2.2
--Hasta yakınları ile	63	70.0	40	44.4	7	7.8

*Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler N'e (90) göre alınmıştır.

Klinik hemşirelerin % 55.5'i öğrencilerle bazen problem yaşadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 6).

Hemşirelerin % 80.0'i öğrenci hemşirelerden "tedavi ve takibe", % 70.0'i

"hasta bakımına", % 35.5'i "kliniğin işlerine", % 15.5'i ise "kendilerine " yardım etmeleri konusunda beklentilerinin olduğunu bildirmişlerdir (Tablo 7).

Tablo 6. Hemşirelerin Öğrencilerle İletişim Problemi Yaşama Durumu

İletişim Problemi (N=90)	Sayı	%
Yaşanıyor	7	7.8
Bazen yaşanıyor	50	55.5
Yaşanmıyor	33	36.7

Tablo 7. Klinik Hemşirelerin Öğrenci Hemşirelerden Beklentileri

Öğrenci Hemşirelerden Beklentiler(N=90)	Sayı	%*
--Tedavi ve takibe yardım etsinler	72	80.0
--Hasta bakımına yardım etsinler	63	70.0
--Kliniğin işlerine yardım etsinler	32	35.5
--Bana yardım etsinler	14	15.5

* Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler N'e (90) göre alınmıştır.

Klinik hemşirelerinin öğrenci hemşirelerde olmasını istedikleri özellikler “öğrenmeye açık ve istekli olma” (% 93.3), “mesleğini sevmeye” (% 73.3), “iletişimlerinin

iyi olması” (% 72.2), “bilgili olma” (% 61.1), “saygılı olma” (%60.0) ve “hasta merkezli çalışma” (%46.6) şeklinde olduğu belirlenmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Klinik Hemşirelerin Öğrenci Hemşirelerde Olmasını İstedikleri Özellikler

İstenen Özellikler (N=90)	Sayı	%*
--Öğrenmeye açık ve istekli olmalı	84	93.3
--Mesleğini sevmeli	66	73.3
--İletişimi iyi olmalı	65	72.2
--Bilgili olmalı	55	61.1
--Saygılı olmalı	54	60.0
--Hasta merkezli çalışmalı	42	46.6

* Birden fazla yanıt verilmiştir. Yüzdeler N'e (90) göre alınmıştır.

TARTIŞMA

Klinik hemşirelerinin % 70.0'i öğrenci hemşirelerin kliniğin işleyişine olumlu etkilediklerine ilişkin görüşleri, Fadiloğlu ve arkadaşlarının çalışmasının konuyla ilgili bulgusu (% 82.3) ve Olgun ve arkadaşlarının çalışmasının konuyla ilgili bulgusu (% 62.3) ile benzerlik göstermektedir (Fadiloğlu ve ark. 1997, Olgun ve ark. 1997) (Tablo 2).

Öğrencilerin klinik uygulamalara çıkma amaçları konusundaki hemşirelerin çoğunluğunun düşüncesi, öğrencilerin klinik uygulamaya çıkarılma amacı ile örtüşmektedir. Bu sonuç, klinik uygulamaların amacına uygun bir öğrenim ortamı oluşturulabileceğine işaret etmektedir (Tablo 2).

Hemşirelerin çoğunluğu 4. sınıf (% 67.7) ve 3. sınıf (% 50.0) öğrencileri ile çalışmaktan memnun iken, 2. sınıf (% 18.8) ve özellikle 1. sınıf (% 5.5) öğrencileri ile çalışmaktan daha az oranda memnun olduklarını belirtmişlerdir. Hemşirelerden bu konuda açıklamaları incelendiğinde;

--“1. ve 2. sınıf öğrencileri bizi çok uğraştırırken, 3. ve 4. sınıf öğrencileriyle çalışmak bizi yormuyor.”

--“3. ve 4. sınıf öğrencileri daha fazla sorumluluk alabilecek düzeyde. Bu yüzden onlara daha çok güvenebiliyoruz.”

--“1. sınıf öğrencileri ile çalışmak gerçekten çok sabır ve hoşgörü gerektiriyor” şeklindeki ifadeleri dikkati çekmiştir. Klinik uygulamada bilgi, tecrübe ve klinik adaptasyona paralel olarak becerilerin 3. ve 4. sınıflarda daha fazla geliştiği ve öğrencilerin daha bağımsız çalışabildikleri düşünülürse, hemşirelerin daha bağımsız ve klinik işleyişe katkı sağlayan bu sınıflarla çalışmak istemelerinin nedeni anlaşılabilir (Tablo 2).

Hemşirelerin çoğunluğu (% 73.3) öğrencilerin klinik rotasyonlarının “ayda bir” değişmesi gerektiğini, öğrencilerin bölüme adapte olmak ve daha etkili çalışmak için bu süreye gerek olduğunu belirtmişlerdir (Tablo 2). Uygulama alanında bazı kliniklerin yetersiz olması ve öğrencilere bu klinikleri görme fırsatı verilmesi amacıyla bazı bölümler zorunlu olarak 2 haftalık rotasyon uygularken, çoğu klinik uygulamaların rotasyon süreleri hemşirelerin beklentileriyle uyumludur.

Öğrencilerin mevcut klinik uygulama saatleri hemşirelerin çoğunluğunun (% 97.8) istediği doğrultuda “08⁰⁰ / 16⁰⁰” gündüz mesaisi

içerisinde gerçekleşmektedir. Hemşirelerin "işlerin yoğun olduğu saatler gündüz mesaisinin yaşandığı saatler" şeklindeki ifadeleri bu beklentilerinin nedenini açıklamaktadır (Tablo 2).

Hemşireler klinikte ortalama 6.78 ± 3.47 öğrenci hemşire ile çalışmak istemektedir. En az öğrenci hemşire isteyen hemşireler yönetici hemşirelerdir (4.00 ± 1.00) (Tablo 3). Diğer klinik alanların yönetim alanına nazaran daha yoğun olması, yönetici hemşirelerin sayısının daha az olması ve dolayısıyla öğrenci hemşirelerin onlarla birebir iletişim halinde uygulama yapacakları düşünülürse böyle bir sonuç doğal karşılanabilir. Öğrenci sayısının fazlalığı, uygulama alanlarının ve öğretim elemanı sayısının azlığı gibi nedenlerle klinik uygulamalarda öğrenci sayısının genellikle 10-12 arasında olması öğretim elemanlarının da sıkça yakındıkları bir problemdir. Grupların ortalama 7 kişiden oluşmasını isteyen hemşirelerin bu konudaki açıklamaları şöyledir;

--"Kalabalık bir grubun iyi eğitilebileceğine ilişkin endişelerimiz var."

--"Hastalar fazla sayıdaki öğrencilerden (hemşirelik + tıp) rahatsız oluyor."

--"Kalabalık gruplar yüzünden kliniğin işleyişinde sorunlar yaşanıyor."

Hemşirelerin % 25.6'sı hasta bakımı ve tedavisinde öğrenci hemşireye güvenmektedir. Bazen ya da hiç güvenmeyen hemşirelerin güvenmeme nedenleri ve bu konudaki açıklamalarına bakıldığında; "teorik bilgileri yeterli ama uygulamada sorunları var", "özgüvenleri eksik", "onları çok iyi tanımıyorum" gibi ifadeleri dikkati çekmiştir (Tablo 4). Hemşirelerin 3. ve 4. sınıf öğrencilerle çalışmak isteme nedenleri dikkate alındığında, bu gerekçelerle büyük olasılıkla 1. ve 2. sınıf öğrencileri kast etmiş olabilecekleri düşünülmektedir. Bu sonuçlar uygulama ortamında 1. ve 2. sınıf öğrencilerine daha fazla öğretim elemanı desteği sağlanması gerektiğine işaret etmektedir.

Hemşirelerin büyük bir çoğunluğunun öğrencilerin fiziksel görünüşleri konusundaki düşüncelerinin olumlu olması (Tablo 5), eğitim ve öğretimleri boyunca öğrencilerin fiziksel görünüşleri üzerinde titizlikle durulduğunun göstergesidir.

Hemşirelere göre; öğrencilerin hasta yakınları (%70.0) ve hastalar (% 60.0) ile iletişimleri iyi iken, klinik hemşireleri (% 48.9) hekimler (% 24.4) ve öğretim elemanları (% 22.2) ile iletişim problemleri yaşanmaktadır. Hemşirelerin gözlemlerine dayanan bu bulgunun öğrenciler tarafından doğrulanması ve nedenlerinin araştırılması gerekir. Öğrencilerin hekimlerle iletişim sorunu yaşaması klinik ortamda kullanılan dilin anlaşılmasındaki güçlükten kaynaklanmış olabilir. Kliniklerin kendine özgü kısaltmaları ve istemlerde kullanılan dilin farklılığı öğrenciler tarafından anlaşılabilir. Öğrenciler ile öğretim elemanları arasındaki iletişim sorununun en büyük nedeni, uygulama sonucunda öğrenciye verilecek olan değerlendirme notu olabilir. Öğrencilerin bu nedenle yaşadıkları heyecan ve korku gibi duygular hemşireler tarafından olumsuz iletişim gibi algılanmış olabilir. Çinpolat ve Yavuz'un çalışmasında da hemşirelerin % 24.2'si öğrencilerin öğretim elemanları ile iletişimlerinin yetersiz olduğu belirlenmiştir (Çinpolat, Yavuz 2000).

Klinik hemşirelerin % 36.7'si öğrencilerle aralarında iletişim problemi olmadığını ifade ederken, % 55.6'sı ufak tefek problemler yaşadığını, % 7.8'i ise büyük sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir (Tablo 6). Gözüm ve arkadaşlarının çalışmasında (Gözüm ve ark. 2000) öğrencilerin klinik hemşirelerden beklentileri; "bize yardımcı olsunlar" (% 63.0), "olumlu iletişim kursunlar" (% 39.3) şeklinde iken, bu çalışmada hemşirelerin öğrencilerden beklentileri çok farklıdır. Bu nedenle, birbirlerinden farklı beklentileri olan klinik hemşireler ile öğrenciler arasında iletişim problemi yaşanması doğal karşılanabilir. Bu problemin çözümü için; klinik uygulama öncesi uygulama protokolü hazırlanmalı ve beklentiler tartışılmalıdır.

Hemşirelerin % 80.0'inin öğrenci hemşirelerden "tedavi ve takibe", % 70.0'inin "hasta bakımına", % 35.5'inin "kliniğin işlerine", % 15.5'inin ise "kendilerine" yardım etmeleri konusunda beklentileri olduğu saptanmıştır (Tablo 7). Araştırmanın yürütüldüğü kliniklerde ve hastanede hemşireler hasta bakımından çok kliniğin rutin işlerine odaklanmakta, çoğunlukla bağımlı görevlerini

yerine getirmektedirler. Bu nedenle öğrenci hemşirelerden de aynı işleri yapmalarını beklemektedirler. Gözüm ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada öğrenci hemşirelerin klinik hemşirelerden “bizlere hemşirelikle ilgili işler yaptırıyorlar” (% 43.8) şeklindeki beklentileri bu konudaki yorumumuzu desteklemektedir (Gözüm ve ark. 2000).

Klinik hemşirelerinin öğrenci hemşirelerde olmasını istedikleri nitelikler, iyi bir hemşirede olması gereken özelliklerdir (Tablo 8). Hemşireler, öğrencilik yıllarında özellikle öğrenmeye açık ve istekli olan (% 93.3) hemşire adaylarının iyi bir hemşire olabileceği görüşündedirler. Klinik hemşireleri ile öğrenci hemşirelerin birbirlerinde olmasını istedikleri özellikler aynı doğrultudadır (Gözüm ve ark. 2000). Bu beklentiler bir işin iyi yapılabilmesi için gereken asgari özellikler

olduğundan için her iki grubun da benzer yanıt vermeleri normal karşılanabilir.

Bu sonuçlar doğrultusunda;

* Hemşireler ile öğrenciler arasındaki iletişim problemlerinin en aza indirilmesi konusunda yönetici ve eğitici hemşirelerin ilgili gruplara profesyonel destek sağlaması,

* Klinik hemşirelerinin uygulamalarda öğrencilerden beklentileri (iş merkezli çalışma ve genellikle bağımlı fonksiyonları yerine getirme) konusunda akademisyen hemşirelerin klinik hemşireleri ile birlikte uygulama protokolü belirlemesi önerilebilir.

Bu çalışmada hemşirelerin öğrencilerin eğitimine formal olarak katılmalarına ilişkin görüşlere yer verilmemiştir. Uygulamalı öğretimde klinik hemşirelerden daha fazla destek almak adına, bu konuda hemşirelerin görüşlerini belirlemek amacı ile farklı çalışmaların yapılması önerilebilir.

KAYNAKLAR

Bayık A, Altıntop N (1999). Hemşirelerin öğrencilerin klinik eğitimlerine yardım etme ve katılma istekleri ve bunu etkileyen etmenlerin incelenmesi, VII. Ulusal Hemşirelik Kongre Özet Kitabı, Erzurum, 74.

Çinpolat İ, Yavuz M (2000). Klinik hemşirelerinin hemşirelik yüksekokulu öğrencilerini algılamasının incelenmesi, I. Ulusal Hemşirelik Öğrenci Sempozyumu Özet Kitabı, İzmir, 24-25.

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) (1991). Hemşirelerin Görev ve İşlevleri, Çeviren: Zühal Bahar, Hemşirelik Etkinliğini Geliştirme Projesi, Herkes için sağlık programı hemşirelik dizileri, No: 2.

Fadıloğlu Ç, Esen A, Akyol D (1997). Öğrenci ve mezun hemşirelerin klinik uygulamalara ilişkin beklentilerinin karşılaştırılması, IV. Ulusal Hemşirelik Eğitim Sempozyum Kitabı, Kıbrıs, 30-36.

Gözüm S, Ünsal A, Kaya A, Akça A, Ünlü F (2000). Hemşirelik öğrencileri gözüyle klinik hemşireleri, Atatürk Üniv. HYO Dergisi, 3 (1), 29-35.

Karanisoğlu H (1990). Hemşirenin geleneksel ve değişen rolü, Hemşirelik Bülteni, 4 (17), 17-20.

Olgun N, Yazıcı S, Aslan EF, Bektaş G (1997). Hemşirelik öğrencilerine istendik uygulama alanı yaratma: Okul ve uygulama alanları arasında köprü oluşturmaya yönelik akademisyen, klinisyen ve öğrenci hemşirelerin görüşleri, IV. Ulusal Hemşirelik Eğitim Sempozyum Kitabı, Kıbrıs, 47-55.

Özgür G, Karaaslan A, Kılıç M (1998). Eğitici hemşirelerin uygulamalı eğitim ile ilgili görüşleri, VI. Ulusal Hemşirelik Kongre Kitabı, Ankara, 367-372.

Uyer G (1981). Hemşirelik eğitimi, Türk Hemşireler Dergisi, 31 (4), 21-24.

Yazıcı S, Aslan EF (1997). Klinik sahiplerinin gözüyle misafirler: hemşirelik eğitimi uygulama alanlarındaki hemşirelerin, öğrenciler ve öğretim elemanlarına ilişkin düşünceleri, IV. Ulusal Hemşirelik Eğitim Sempozyum Kitabı, Kıbrıs, 289-293.